

Hoek van Holland, eind december 2005

HANS POST *

Op 22 december 2005 was collectiebeheerder malacologie Hans Post samen met zijn echtgenote Marja op het strand van Hoek van Holland. Hij was nieuwsgierig en enthousiast gemaakt door de verhalen van mede-collectiebeheerders Dennis Nieweg, Rob Vink en Frans de Jong over recente aanspoelingen van interessante soorten op de stranden van Scheveningen en Noordwijk. Wat hij die dag op het strand van Hoek van Holland vond, was reden genoeg om de volgende ochtend en een week later terug te keren en er dit artikel** over te schrijven.

ENORME AANTALLEN
AMERIKAANSE ZWAARD-
SCHEDEN BEDEKKEN
DE SPOELHOEK BIJ DE
NOORDPIER.
[FOTO: HANS POST]

Ik had al jaren niet meer op Hoek van Holland verzameld. Dat was wel eens anders, want aan het eind van de jaren zeventig en het begin van de jaren tachtig (van de vorige eeuw) waren het de soms wekelijkse schelpenzoektochten die de weekenden domineerden. Regelmatig kwam ik daar collectiebeheerders van het eerste uur Frans de Jong en Frans Sliker tegen, vaak vergezeld door de onlangs overleden Rob Hamstra, een van de voormalige museumbeheerders. Medio jaren tachtig waren het vooral aangespoelde vogelkadavers waar ik samen met Erwin Kompanje (nu collectiebeheerder recente zoogdieren) en soms met Willem Beekhuizen naar op zoek was. Meer dan een decennium werd regelmatig het strand van Hoek van Holland aangedaan, op zoek naar stookolieslachtoffers of om andere redenen om het leven gekomen vogels. Al het toen verzamelde skeletmateriaal bevindt zich thans schoongemaakt en geëtiketteerd in de NMR-collectie. Eind negentiger jaren en het begin van deze eeuw ver-slapte mijn aandacht voor Hoek van Holland. Ik kwam er nog zelden, want mijn aandacht had zich verplaatst naar de tropen. Ik maakte de afgelopen zes jaar een tiental reizen naar warmere oorden zoals Venezuela, Gambia, Costa Rica en, samen met Kees Heij, naar Indonesië. Tijd dus voor een hernieuwde kennismaking.

Dikke pakketten

Ik liep op beide dagen het vertrouwde stuk van de Noordpier die de Nieuwe Waterweg van het strand scheidt in de richting van 's Gravensande en weer terug. Een traject van ongeveer twee kilometer lengte. Het weer was aangenaam. Nauwelijks wind en enkele graden boven nul. Wat op 22 december het meest opviel was de uitgestrekte spoelhoek tegen de Noordpier aan. Een geschat oppervlak van 30 x 100 meter was nagenoeg volledig bedekt met volwassen exemplaren van de Amerikaanse zwaardschede (*Ensis directus*). Op 23 december lagen de lege schelpen ook nog hoog opgetast tegen de pier tussen de basaltblokken. De laag was zo dik dat op sommige plekken slechts de bovenkanten van de basaltblokken boven de schelpen uitstaken.

In de dikke pakketten tegen de pier lagen forse exemplaren van de Noordzeekrab (*Cancer pagurus*) met een schild van meer dan 20 cm lengte. De dieren waren vaak nog levend. Ook vond ik er volwassen exemplaren van de grote strandschelp (*Mactra stultorum*) die er net als zeeappels (*Psammechinus miliaris*) in grote aantallen lagen. De zeeappels waren bijna allemaal zonder stekels en aan de geur te merken al langer dood. Tussen de basaltblokken en op het strand scharrelden vele meeuwen en scholek-

* [J.N.J. Post is collectiebeheerder en afdelingscoördinator malacologie van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam; e-mail posthans@kabelfoon.nl]

**[zie ook Het Zeepaard 66(2): 47-51]

Wulken en hermietkreeften

Verder vielen de vele honderden zo niet duizenden wulken (*Buccinum undatum*) op. Uiteraard bekeek ik elk exemplaar in de hoop een linksgewonden wulk of een van de noordhoren soorten aan te treffen. Met meer dan warme belangstelling hoopte ik stiekem ook op een gaderde stekelhoren (*Rapana venosa*). Het is volgens mij een kwestie van tijd voor het eerste exemplaar op het Nederlandse strand aanspoelt. Inmiddels zijn er twee exemplaren voor de Nederlandse kust bij Scheveningen opgevisst en één verder zuidwestwaarts in de centrale zuidelijke Noordzee, ongeveer halverwege tussen de Belgische kust en de monding van de Theems (Vink & Post 2005; Vink *et al.* 2005; Nieweg *et al.* 2005; Kerckhof *et al.* 2006). Jammer, voor deze soort als strandvondst moeten we nog even geduld hebben. Ik heb toch zeker duizend wulken bekeken maar geen exemplaar dat ook maar iets van een gaderde stekelhoren weg had. Als troostprijs nam ik een twintigtal verse wulken mee.

Diverse wulken waren nog bewoond door hermietkreeften. De meeuwen hadden de vloedlijn en dus ook de schelpen aardig leeggegeten maar onder het aangespoelde materiaal trof ik in tepelhorens (*Lunatia catena*) of gevlochten fuikhorens (*Nassarius reticulatus*) af en toe nog twee soorten hermietkreeften aan: de gewone *Pagurus bernhardus* en de kleine *Diogenes pugilator*. Beide soorten zijn gemakkelijk te onderscheiden aan de scharen. De roodbruine rechterschaar van de gewone hermietkreeft is groter dan de linker. Bij de kleine hermietkreeft is de blauwachtige linkerschaar juist groter.

Stekelhoorn

Een andere opvallende vondst was de stekelhoren (*Ocenebra erinacea*), niet te verwarren met de gaderde stekelhoren. Ik keek er eerdere vondsten op na in mijn (vanaf 1979 opgebouwde) collectie en trof vijf eerder verzamelde exemplaren aan. Het eerste en verste (niet-fossiele) exemplaar verzamelde ik in 1979, nummer twee en drie vond ik in 1980 en nummer vier in 1995. Het op 23 december 2005 verzamelde exemplaar had een fossiel uiterlijk, net als de drie andere exemplaren. Dit exemplaar was veruit het grootste van allemaal. Om levende exemplaren van deze soort te vinden, moet je naar Frankrijk, bijvoorbeeld naar de kust van Bretagne. Over exemplaren van deze soort - afkomstig van de Zuid-Hollandse kust - aanwezig in de museumcollectie kunnen we kort zijn: geen enkele. Bovengenoemde exemplaren zijn dan ook toegevoegd als welkome aanvulling.

sters die zich aan deze vroege kerstmaaltijd tegoed deden. Tussen het aanspoelsel foerageerden ook tientallen steenlopers (*Arenaria interpres*). Naar 's Gravenzande toe was de vloedlijn meerdere meters breed en als een aantrekkelijk uitzijnde boterham, dik belegd met voornamelijk de Amerikaanse zwaardschede. Enkele uren zoeken op beide ochtenden leverde de volgende vermeldenswaardige vondsten op.

Schaalhoren

Op het strand dichtbij de pier vond ik een groot exemplaar van de schaalhoren (*Patella vulgata*). Dat bracht mij er toe de basaltblokken aan de strandzijde van de pier nader op aanwezigheid van deze soort te onderzoeken. Ik trof op 22 december vier levende *Patella's* aan en vond er de dag erna met veel moeite één, behalve twee volwassen exemplaren in het aanspoelsel. Deze soort had ik nog nooit eerder op Hoek van Holland gevonden. Zijn voorkomen is afhankelijk van geschikt substraat zoals de dijken van Zeeland, de Hondsbossche Zeewering en dus ook de pier van Hoek van Holland. In de museumcollectie liggen twee monsters van Hoek van Holland, respectievelijk in 1938 en 1953 verzameld.

Op 30 december bezocht ik samen met Frans de Jong opnieuw de Noordpier. Dit keer om doelgericht te zoeken naar levende schaalhorens. Het water was laag genoeg om op en tussen de basaltblokken te kunnen zoeken. We onderzochten een oppervlakte van 25 bij 6 meter en telden daar meer dan 50 schaalhorens. Als dit representatief is voor de hele pier dan zitten er op dit moment enkele duizenden. Uit literatuuronderzoek (o.a. Zijdeveld & Gronert 2003) blijkt dat een *Patella* populatie sterk in omvang kan fluctueren. Door weersinvloeden kan een populatie in korte tijd sterk in aantal worden gereduceerd.

EEN NOORDZEEKRAB
MET EEN SCHILD VAN
RUIM 20 CM.
[FOTO: HANS POST]

LEVENDE SCHAAL-
HORENS OP BAZALT-
BLOKKEN VAN DE
NOORDPIER.
[FOTO'S: HANS POST]

Boormossels, tapijtschelpen en nog meer

Een andere interessante soort was de ruwe boormossel (*Zirfaea crispata*). In mijn privé collectie liggen meerdere exemplaren, ook van Hoek van Holland. Allemaal losse kleppen van volwassen exemplaren. Zoveel als ik er deze twee dagen kon verzamelen, had ik nog nooit kunnen doen. In totaal twintig puntgave kleppen waarvan enkele heel vers. Op het strand ook grote stukken hout met grote ronde gaten, onmiskenbaar door deze borende soort gemaakt. Verder trof ik Amerikaanse boormossels (*Petricola pholadiformis*) en witte boormossels (*Barnea candida*) levend aan.

Een collega-verzamelaar deed laatst melding van het nog maar weinig vinden van de (gewone) tapijtschelp (*Venerupis senegalensis*) en de (gewone) venusschelp (*Chamelea striata*) op de Nederlandse stranden. Op Hoek van Holland was het daar en tegen raak. Van de tapijtschelp vond ik op beide dagen totaal een achttal verse volwassen doubletten. De grijze tapijtschelp (*Paphia aurea senescens*) vond ik ook als losse fossiele klep, en het zoeken naar de gewone venusschelp leverde vijf verse doubletten op. Ook stevige strandschelpen (*Spisula solida*) waren rijkelijk te verzamelen. Veelal grote exemplaren nam ik mee, net als doubletten van de relatieve nieuwkomer de (gewone) otterschelp (*Lutraria lutraria*) die inmiddels van vele Noordzeestranden is gemeld. Meerdere jaarklassen lagen in flinke aantallen (honderden exemplaren) in de vloedlijn, deels nog met vleesresten.

Twee andere leuke vondsten waren de losse kleppen van de gedoornde hartschelp (*Acanthocardia echinata*), totaal vijf kleppen waarvan twee hele verse en een doublet van dezelfde soort, en een losse klep van de Noorse hartschelp (*Laevicardium crassum*). Beide soorten zijn op Hoek van Holland algemeen voorkomend maar een vers doublet van de gedoornde hartschelp had ik aan de Nederlandse kust nog niet eerder gevonden. Verder: recent uitziende fuikhorens, verse exemplaren met zonder uitzondering zeepokken op de schelp.

Door mij ook nog niet eerder verzameld op Hoek van Holland was de zeeappel (*Psammochinus miliaris*). Ik kon niet anders dan concluderen dat ik getuige was van een massa-aanspoeling. Ik nam twintig kalkskeletjes mee voor de museumcollectie en liet er duizenden liggen. Uit deze groep der stekelhuidigen vond ik ook zeeboontjes (*Echinocyamus pusillus*) en een enkele zeeklit (*Echinocardium cordatum*). Beide soorten liet ik liggen.

Stinkende grote jager

Tot slot nog de melding van een grote jager (*Stercorarius skua*) op 22 december, een volwassen exemplaar dat ik al op afstand rook. Het in verregaande staat van ontbinding verkerende kadaver bracht mij het dilemma: meenemen of laten liggen. Laten liggen betekent vele jaren pijnlijke herinneringen houden aan dat onverstandige moment (grote jagers liggen niet voor het oprapen). Meenemen betekent improviseren want verzamel materiaal voor riekende kadavers had ik niet bij mij. Ik koos voor improviseren. Twee poten werden van de romp gescheiden evenals een vleugel en de kop. Het geslacht bepalen was onmogelijk gezien de staat van het kadaver. Op het moment van verschijnen van deze Straatgras staat het pakketje grote jager in een broedstoof in de kelder van het museum. Daar zorgt de warmte voor een voorspoedige voortzetting van het rottingsproces. Enkele weken later ligt de vogel

keurig voorzien van etiket met vindplaatsgegevens in de lade bij zijn of haar soortgenoten.

De volwassen aalscholver (*Phalacrocorax carbo*) die ik ook vond, heb ik laten liggen. Die miste beide poten, duidelijk met geweld afgebroken. 'Vast geringd geweest', denk ik dan meteen, doelend op soortgelijke ervaringen in het verleden.

Benieuwd

Al met al drie interessante bezoeken aan het strand en de pier van Hoek van Holland. Benieuwd wat dit jaar aan vondsten gaat brengen. In mijn agenda is aan het eind van het jaar in ieder geval ruimte overgelaten voor een 'beleefdheidsbezoekje' aan de Hoek.[]

Literatuur

- Kerckhof, F., Vink, R.J., Nieweg, D.C. & Post, J.N.J., 2006 - The veined whelk *Rapana venosa* has reached the North Sea - Aquatic Invasions 1: 35-37
- Nieweg, D.C., Post, J.N.J. & Vink, R.J., 2005 - *Rapana venosa* (Gastropoda: Muricidae): a new invasive species in the North Sea - Deinsea 11: 169-174
- Vink, R.J. & Post, J.N.J., 2005 - *Rapana venosa*: een nieuwe exoot voor Nederland - Straatgras 17(3): 49
- Vink, R.J., Nieweg, D.C. & Post, J.N.J., 2005 - *Rapana venosa* (Valenciennes, 1846) (Gastropoda: Muricidae: Rapaninae) een nieuwe invasieve soort voor Nederland (en Engeland?) - Spirula 34(5): 152-155
- Zijderveld, F. van & Gronert, R., 2003 - Massale vestiging van schaalhorens op de dammen voor de Hondsbossche en Pettemer Zeewering - Zeedahlia 10 (1): 6-7

LINKS:
STEKELHORENS
GEVONDEN TE HOEK
VAN HOLLAND IN DE
COLLECTIE POST,
NU IN NMR.
[FOTO: HANS POST]

RECHTS:
STEKELHORENS IN DE
NMR-COLLECTIE.
[FOTO: KEES MOELIKER]

AMERIKAANSE ZWAARDSCHIEDEN TUSSEN DE
BAZALTBLOKKEN VAN DE
NOORDPIER.
[FOTO: HANS POST]